

حکایت نظر

خبرنامه داخلی

مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد)
سال هشتم، شماره اول، فروردین ۱۳۹۹

۲ سیاست پژوهش

۹ قواعد تفسیر از منظر اهل بیت علیهم السلام

۹ شرایط راهبردی در ایجاد سرمایه مدنی

۱۳ بازخوانی حس فاصله خود با خود

۱۵ مبانی فلسفه دینی فقه:
انتظار از دین و نیاز به دین

۲۲ در گذار درونزای توسعه

به نام خداوندگار حکمت تغییر

پیش حکایت

بهار رسید و فرصت رشد دوباره ظاهر شد. ماجرای کرونا از یک حادثه حوزه بهداشت و سلامت، بخشی از رخداد ۹۸ است که در سرجمع خود فصلی از تجربه مدنیت جهان ایرانی است، بدین روی می توان از کرونا ی ایرانی سخن گفت، اینکه دولت ایران و جامعه معاصر ایرانی با این حادثه چگونه برخورد می کند و دامنه حادثه چگونه تا زندگی فردی و خانوادگی آحاد انسانی جامعه ایرانی را در برگرفته است، به ناگزیر در پیوست با دیگر رخدادهای ۹۸ تحلیل می شود. گزارش این نوبت را مرور می کنیم:

۱. «سیاست پژوهش» بازخوانی نظام برنامه ای مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد) در افق عقلانیت فلسفی است و نیز «نظریه و مکتب تفسیر پیشرفت شناخت در گفتگو با پنج نظر» از جمله آثار اولین کنفرانس قرآین پژوهی پیشرفت است که اینک در دستور ویرایش قرار گرفته است؛

۲. در گروه پژوهش های نظری دو مبحث «اندیش مندان اصلاح گر جهان معاصر اسلامی» و «قواعد تفسیر از منظر اهل بیت» پیش رو است؛

۳. در گروه پژوهش تفسیری «نظامات مطلوب در سوره بقره»، «نعمت ها چونان جاری در وجود» با سوره انعام، «شرایط راهبردی در ایجاد سرمایه مدنی» با سوره انفال و در پژوهش تنزیل «رهسپار آینده نگاری راهبردی از معیارهای تاریخ گذاری سوره قرآن کریم» مرور می شود؛

۴. در گروه اخلاق و سبک زندگی با دعای ابوحزمه «ترجمان بودگی الهیاتی در زیستمان انسانی» و نیز با دعای صحیفه سجادیه «بازخوانی حس فاصله خود با خود» پیش رو است؛

۵. گروه پژوهشی فقه و حقوق نیز در بحث فلسفه فقه «مبانی فلسفه دینی فقه: انتظار از دین و نیاز به دین» را آغاز نموده است و در فصل فلسفه اصول همچنان در پی «ساختار تازه ای برای فلسفه اصول» است؛

۶. گروه پژوهش علوم انسانی نیز در کتاب «گفتگوهای اقتدار توسعه ای» به مبحث «شاخصه های کاربردی سازی (تجاری سازی) علوم انسانی» نظر دارد؛

۷. در گروه تحقیق و توسعه و مطالعات راهبردی «آخرین ویرایش فصل تدابیر سیاسی»، «فلسفه و مفاهیم میثاق ملی پیشرفت» و «در گذار درونزای توسعه» در دستور تأمل است؛

۸. انجمن علمی هم اندیشی پیشرفت نیز در فرصت خویش به «جمع بندی و مروری بر دستاوردهای سال ۹۸» پرداخت.

لحظه هاتان همیشه بهاری باشد!

در گروه مدیریت پژوهش موضوعات مربوط به حوزه مدیریت علم و نظام مدیریت تحقیق در مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد) در دستور تحلیل می‌آید. «سیاست پژوهش» و «نظریه و مکتب تفسیر پیشرفت‌شناخت در گفتگو با پنج نظر» دو نمونه موضوع گزارش در این نوبت است.

را از این منظر تدوین کرده و حاصل نظر در این فشرده پیش روست:

۱. مسئله پژوهی مستمر و پایش مداوم نظام مسائل ملی، زیستمانی، دین‌شناخت و جهانی و برآیندهای آن در الگوی فلسفه دین و فلسفه زیست و بازویرایش نظام‌های مطلوب؛
۲. الگوی روشن تحول زیستمانی و از جمله فرآوری آرمان مرجع فاعلان این اهتمام بلند و نظام برنامه زندگی هر کدام از این فاعلان؛
۳. نظام کلان مأموریت و الگوی راهبردی نظام تولید فکر مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد) و نهادهای پیوسته و وابسته با لحاظ تعیین نظام اولویت‌ها؛
۴. نظام برنامه عمل میان‌مدت تا یک‌ساله با لحاظ تفکیک فعالیت‌ها به تناسب گروه‌های پژوهشی و نهادهای پیوسته و وابسته تا نظام موضوعی پژوهش و فرآیند تدبیر برنامه‌های دوره‌ای مرکز؛
۵. استقرار هویتی اعضا و مشارکان این نهاد پژوهشی در نظام برنامه شخصی خود در راستای الگوی راهبردی نظام فکر مرکز. بدین‌سان فعالیت خودآگاه این نهاد پژوهشی و اعضای آن در این دوره گذار تمدنی به رقم کشیده می‌شود تا اقدام پژوهشی آن، فصلی هماهنگ از اقدام ملی تحول تمدنی باشد. علامه شهید صدر نمونه‌ای روشن از این پیشانگی تمدنی است.

نظریه و مکتب
تفسیر پیشرفت‌شناخت
در گفتگو با پنج نظر

گروه پژوهش‌های تفسیری مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد) بررسی نظریه‌های نوین تفسیری را در قالب اثر «نظریه و مکتب تفسیر پیشرفت‌شناخت در گفتگو با پنج نظر» و در هم‌اندیشی با صاحب‌نظران این عرصه در دستور کار خود قرار داده است. گفتنی است

در نشست‌های تخصصی «سیاست پژوهش» در فروردین‌ماه، به این موضوع پرداخته شد که تحولات چهاردهه گذشته عصر انقلاب اسلامی، به گام برآیندی کیفی خویش نزدیک‌تر می‌شود و مأموریت نهاد نخبگانی دانشی، گستره و ژرفایی تعیین‌کننده یافته است. رخدادهای ۹۸ تصویری برآیندی از آن سرجمع‌آمدگی‌های کیفی و ورود نخبگان اندیشه‌ای به حوادث این سال است که یک سرجمع‌گیری تعیین‌کننده معرفت‌شناختی محسوب می‌شود. چند دهه آینده و به خصوص دهه پیش رو، دوره گذار به مدرنیته انقلاب اسلامی است و باید که در ویرایش اندیشه‌ای آن پیشانگی بود. دهه پیش رو برای مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد) نیز فرصت آزمون سطح پیشانگی آن در بنیان‌سازی اندیشه‌ای مدرنیته معاصر ایرانی است. چند دهه پیش رو، بهره‌های زیستمانی - تمدنی نسل معاصر را در بر دارد. خوب یا بد، بسته به نوع بازیگری نسل معاصر ایرانی خواهد بود. خودآگاهی به این دوره گذار، تعیین‌کننده نوع بازیگری آحاد فاعلان جهان ایرانی است و مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد) نمادی از این رخداد دوره گذار محسوب می‌شود. سرعت این رخدادها چندین دهه و صد برابر حتی دوره‌های نزدیک تاریخی کشور است و ماییم و سیاست اندیشه‌ورزی دوره پیش رو. دهه پیش روی شمسی، چندین برابر، بازمایه اتفاق تمدنی را در خویش ذخیره دارد. باید کاری کرد کارستان! عده و عده تعیین‌کننده نیستند، چشم‌انداز نظر به الگوی اقدام اندیشه‌ای و روش سلوک و سیر در این دوره پیش رو تعیین‌کننده است. در راستای این دوره گذار تمدنی، ما در مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد) نیز باید نظام برنامه پیشانگی خویش را داشته باشیم. برنامه پیش رو و برگزیده این مرکز پژوهشی باید با رویکرد آینده‌نگاری تمدنی رقم زده شود. شورای علمی مرکز تحقیقات استراتژیک توسعه (رشد)، طرح یک دهه سیاست پژوهش

مثال نظام جمهوری اسلامی ایران، می‌تواند و بایستی مستند به همین اندیشه و دانش قرآن‌شناخت پیشرفت تحول، بازسامانی شود. به موازات این جنبش فراگیر، قرآن‌پژوهی معاصر در آستانه یک دگرگونی معرفت‌شناخت، در راستای تحولات بنیادین معرفت‌شناخت در خاستگاه پارادایمی مدنیت معاصر اسلامی - ایرانی است. این بازخوانی اندیشه‌ای مبنای بایستی به ناگزیر خود را در دو نظام تولید علم در ذیل نقشه جامع علم و الگوی پیشرفت دانش‌بنیان یا نقشه جامع علمی و در حیث برآیندی این دو، در دو نقشه جامع آموزش و پرورش و نیز نقشه جامع فرهنگ و گفتمان، آشکار سازد. اندیشه قرآن‌شناخت پیشرفت، خاستگاه معرفت‌شناخت این دو سطح نقشه مسیر است.

قرآن‌پژوهی معاصر در آستانه یک دگرگونی معرفت‌شناخت، همپای تحولات بنیادین معرفت‌شناخت در خاستگاه پارادایمی مدنیت معاصر اسلامی - ایرانی است. الگونگری پیشرفت نیز سر رسیده است و به تدریج در بنیان‌پژوهی آن، نوبت به اندیشه‌پژوهی پیشرفت می‌رسد و در برآیند این دگرگونی و بازفراوری معرفت‌شناخت، خواهانی اقتدار توسعه‌ای علوم انسانی نیز در کلیت عرصه‌های دانشی دین‌شناخت و اندیشه و دانش تفسیر، به مثابه خاستگاه برآیندی و مقسم این علوم، نیز به میان آمده است. تجربه انقلاب اسلامی ایران، یک حادثه رخ‌نموده خطایی و شعاری و فقه احکامی، در یک محدوده خاص جغرافیایی نیست؛ بلکه به میان آمدن همه ظرفیت‌های زیست‌جهان دین قرآنی و اوصیایی، در یک نمونه زمین‌شهری تمدنی است تا جایی که تنوع حوادث سیاسی، فرهنگی، بیولوژیک، اقتصادی و اندیشه‌ای، حیث و نماد و بنیاد پارادایمی و نظری گرفته و عضوی از نظریه و نظام ناگزیر دین‌شناخت پیشرفت محسوب می‌شود.

اینک و در دوره معاصر، حیث اصالت و مشروعیت یک نظر و حیث کارگشایی و کارآمدی، دو برآیند اقتدار توسعه‌ای محسوب می‌شوند و در برابر انواع جریان‌ها، نظریه‌ها، گرایش‌ها و مکتب‌های تفسیری، پرسش اصالت در حیث احراز بالاترین سطح استناد به قرآن کریم و پرسش کارآمدی در حیث احراز بالاترین سطح بهره‌وری در تدبیر عینیت جهان معاصر، در میان هستند.

رخدادهای معاصر جهان اسلام، فراخوان نخبگان اندیشه قرآنی، به معاضدت راهبردی در اتمام به پردازش سطوح اندیشه‌ای مبنای نظریه تا الگو و تا مدل برنامه‌ای است. این نخبگان شایسته، بایسته است که در پشتیبانی هوشمندانه یکدیگر، راهبر پیشاهنگ بنیان‌سازی اندیشه مدنیت معاصر اسلامی باشند.

این اثر یکی از دستاوردهای اولین کنفرانس قرآن‌پژوهی پیشرفت با موضوع کلی «قرآن‌پژوهی پیشرفت و روش‌شناسی تفسیری» است که در سال ۱۳۹۶ برگزار شد. فرصت آغازین هم‌اندیشی در کدامینی نظریه مرجع تفسیری، در برابر انواع جریان‌های تفسیری با رویکرد تبیین افزون‌تر نظریه و مکتب برگزیده و پیشنهادی تفسیری پیشرفت‌شناخت، در مجال این اثر،

پیش رو آمده است تا اولین گام با برخی از نظریه‌های معاصر، در این عرصه برداشته شود. از منظر نقد و تبیین و بسط نظریه و مکتب یادشده، در محضر پنج اندیشمند شایسته جنابان حجج اسلام دکتر محسن الویری با نظریه «تفسیر تاریخی»، دکتر عبدالکریم بهجت‌پور با نظریه «تفسیر تنزیلی»، دکتر احمد مبلغی با نظریه «تفسیر تحول تمدنی»، دکتر محمدتقی سبحانی با نظریه

«تفسیر سه‌وجهی» و نیز دکتر جعفر نکونام با نظریه «تفسیر سه لایه‌ای» هستیم تا مخاطب در یک گفتگوی انتقادی متین و تبیینی، تصویر روشن‌تری از نظریه‌های یادشده در سویی و مکتب و نظریه تفسیر پیشرفت‌شناخت، از سوی دیگر و در نسبت عموم - خصوص با این نظریه‌ها بیاید. بسط این گفتگو و نقد و نظر، موکول به «سومین کنفرانس قرآن‌پژوهی پیشرفت» در سال ۱۴۰۰ است. در مقدمه اثر آمده است:

جهان معاصر در کوران برخورد چهار جریان تمدنی غرب، خاور دور، اسلامی و ایرانی، با پرسش مشترک همه‌جانبه از چیستی و چرایی و چگونگی «اندیشه و الگوی پیشرفت»، در آستانه هر کدام از این جریان‌ها ایستاده است و خاستگاه این جنبش اجتماعی را در زیرساز پارادایمی و به طور خاص معرفت‌شناختی آن دیده است که کدام اندیشه و کدام دانش به مثابه اندیشه و دانش بنیان مدیریت تغییر، در برآیند این نقطه تعامل، مکتب مبنای تحول آینده‌نگار خواهد بود؟ این پرسش معرفت‌شناخت، به ساحت نظریه‌پژوهی و پردازش تفسیری نیز سر باز کرده است و با این سؤال فراوری شده است که چه نظریه و مکتب تفسیری در ساحت انواع جریان‌های تفسیری و تاریخ فکر و اجتهاد تفسیری، با لحاظ حیث استنادی ژرف‌تر به قرآن کریم و حضور کارگشا در عینیت نظام مسائل جهان جدید، اولویت طرح و حضور و میان‌داری دارد؟

کانون سرساز و خلوص اندیشه دین‌شناخت پیشرفت برای جهان معاصر، در رویکرد برگزیده ما، اندیشه و دانش قرآنی است که فراوری آن در اندیشه و دانش تفسیر و تفسیری به دست می‌آید. در این چشم‌انداز، کانون نظریه و نظام مدنیت معاصر اسلامی و برای

جهان معاصر در کوران برخورد چهار جریان تمدنی غرب، خاور دور، اسلامی و ایرانی، با پرسش مشترک همه‌جانبه از چیستی و چرایی و چگونگی «اندیشه و الگوی پیشرفت»، در آستانه هر کدام از این جریان‌ها ایستاده است و خاستگاه این جنبش اجتماعی را در زیرساز پارادایمی و به طور خاص معرفت‌شناختی آن دیده است که کدام اندیشه و کدام دانش به مثابه اندیشه و دانش بنیان مدیریت تغییر، در برآیند این نقطه تعامل، مکتب مبنای تحول آینده‌نگار خواهد بود؟

پردازش مبانی پارادایمی و نظری اندیشه پیشرفت

دبیر علمی: احمد آکوچکیان

در گروه پژوهش‌های نظری و مطالعات مبنا، در فصل پردازش مبانی پارادایمی و نظری اندیشه پیشرفت، دو پروژه «اندیش‌مندان اصلاح‌گر جهان معاصر اسلامی» و «قواعد تفسیر از منظر اهل بیت (علیهم‌السلام)» معرفی می‌شود که در راستای آن صنف از مباحث فلسفه دین با ویرایش تازه‌ای روبرو می‌شود.

۲. بعد کارکردی بیان‌گر وظیفه تمدن در جامعه است؛
۳. بعد غایت‌نگرانه بیان‌گر نقش تمدن در حرکت‌های اجتماعی و انسانی است.

در تحلیل ساختاری، تمدن مرکب سه‌گانه‌ای از انسان، خاک و زمان بوده و ارزیابی آن، از رهگذر حل این سه مشکل است. در تحلیل کارکردی ضمانت‌های تمدن برای فرد بررسی می‌شود. بعد کارکردی با بعد غایت‌نگرانه قابل تحلیل است؛ در همین راستا فرد زمانی می‌تواند در جامعه ایفای نقش کند که توانایی که جامعه به او داده، به عنوان پشتوانه کاری خود اعمال کند؛ یعنی از این پشتوانه بهره‌بردار و تا این پشتیبانی از فرد صورت نگیرد، فرد نمی‌تواند به عنوان یک بستر انرژی، انرژی‌زایی و تحول نقشی ایفا نماید. در حقیقت، تمدن، بستری برای نقش جامعه در تاریخ است. همچنین مالک‌بن‌نبی در بعد غایت‌گرایانه، شروط و تسهیلات اخلاقی و مادی‌ای را مطرح می‌کند که شروط مادی ناظر به بعد کارکردی تمدن است؛ بنابراین در تبیین دیدگاه ایشان توجه به چهار نکته ضروری است:

۱. شروط اخلاقی و مادی که برای افراد در جامعه توازن ایجاد می‌کند؛
۲. تمدن یک امر اجتماعی است، ولی جامعه بر تمدن مقدم است؛ یعنی قبل از شکل‌گیری کار تمدنی، لازم است در ابتدا جامعه ضمانت‌های اخلاقی و مادی‌ای برای شهروندان ایجاد نماید و بعد از آن به دنبال اندیشه تمدنی برای شهروندان برود؛
۳. تنها در صورتی که فرد، ضمانت‌های جامعه برای تغییر و نقش‌آفرینی داشته باشد، قادر به نقش‌آفرینی خواهد بود و در صورت نداشتن بستر مناسب، حتی با وجود توانمندی و آگاهی و داشتن ایده‌های خوب نیز، نمی‌تواند اعمال نقش کند و تأثیرگذار باشد؛
۴. تمدن ضمانت‌هایی دارد که به توانمندی‌های فردی و اجتماعی، قدرت بروز می‌دهد و در نتیجه، زمینه‌های پیشرفت مادی و معنوی را فراهم می‌کند؛ یعنی تمدن ضمانت‌هایی برای جامعه متمدن ایجاد می‌کند و فرد نیز با استفاده از این ضمانت‌ها، به نقش‌آفرینی در جامعه می‌پردازد.

ایشان دین‌رادارای ابعاد مختلفی می‌داند؛ چنان که بر اساس قرآن، دین یک پدیده جهانی و کونی و سنتی - تاریخی است که بر اندیشه و تمدن بشری حاکم است،

سلسله نشست‌های انجمن «جهان دینی - جهان جدید» با حضور اساتید صاحب نظر در این حوزه در گام فروردین ماه، بحث و بررسی پیرامون «اندیش‌مندان اصلاح‌گر جهان معاصر اسلامی» را در دستور کار خود داشت:

دکتر مصطفوی: مالک‌بن‌نبی متفکر اهل الجزایر، از پیشگامان رنسانس اسلامی و از پیروان دیدگاه ابن‌خلدون است. وی پژوهش‌گر حوزه تمدن و اصلاحات است و کتاب‌های مختلفی به زبان فرانسه و عربی دارد، از جمله:

۱. الظاهر القرآنیة یا پدیده قرآنی؛
۲. وجهه العالم الاسلامی به عنوان مسیر جهان اسلام؛
۳. الشروط النهضه یا به عبارتی شرایط یا شروط رنسانس؛
۴. مشکله الافکار فی العالم الاسلامی یا مشکل اندیشه در جهان اسلام.

او در کتاب‌های خویش همواره بر آن است تا از منظر دین به تحلیل دیدگاه تمدنی خود بپردازد و از دین در تفسیر صعود و افول تمدن بهره گیرد. وی واژه مرکبی به عنوان اندیشه دینی دارد که توسط خود ایشان وضع شده و در آثار خود از آن استفاده نموده است.

مالک‌بن‌نبی دین را به مفهوم یک سنت کونی، جهانی یا هستی‌شناسانه، مفهوم تاریخی، قانون و منطق که بر اندیشه انسان‌ها حاکم است، می‌بیند. سه موضوع از نظر وی ضروری است:

۱. مفهوم تمدن؛
۲. مفهوم دین؛
۳. نقش تمدنی دین یا نقش دین در تمدن آفرینی.

تعریف ایشان از تمدن ناظر به سه بعد ساختاری، کارکردی و غایت‌نگرانه است:

۱. بعد ساختاری ناظر به عناصر سازنده تمدن است؛